and reduced intelligence. Work program]. Retrieved from https://vseosvita.ua/library/rozvitok-kognitivnoi-sferi-ucniv-aki-strazdaut-na-dcp-ta-znizenna-intelektu-72508.html

9. Tkachova, N., Bulash, I, & Turchyna, S. (2018). Innovatsiyni tekhniky roboty z dit′my z osoblyvymy osvitnimy potrebamy [Innovative techniques for working with children with special educational needs] *Pedahohichni nauky – Pedagogical Sciences, 11* (63), 276–282. https://molodyivchenyi.ua› [in Ukrainian].

10. Trykoz, S.V. (2019). *My poruch. Dity z porushennyamy intelektual'noho rozvytku [We are near. Children with intellectual disabilities].* Kharkiv: Ranok [in Ukrainian].

Матеріал надійшов до редакції 20.05.2025 р.

УДК 376-056.36:159.9:616.89-008-036.8

Наталія Баташева,
кандидат психологічних наук,
вчений секретар Інституту спеціальної педагогіки і
психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України
natasha_batasheva@ukr.net
https://orcid.org/0000-0002-2685-2258

Nataliia Batasheva,
Candidate of Psychological Sciences,
Scientific Secretary of Mykola Yarmachenko Institute of
Special Pedagogy and Psychology of the
National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
м. Київ, Україна
вул. М. Берлінського 9, м. Київ, 04060, Україна

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and
Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences
of Ukraine,

Kyiv, Ukraine
9, M. Berlinskoho st., Kyiv, 04060, Ukraine

ПРОФІЛАКТИКА ПСИХОЕМОЦІЙНИХ РОЗЛАДІВ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

PROFILACTICS OF PSYCHOEMOTIONAL DISORDERS IN CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Анотація. У статті висвітлено особливості профілактики психоемоційних розладів у дітей з особливими освітніми потребами.

Метою статті є визначення ефективних шляхів профілактики психоемоційних розладів у дітей з ООП та обґрунтування практичних рекомендацій для педагогів і батьків щодо організації середовища та впровадження превентивних заходів, зорієнтованих на підвищення емоційної стабільності й соціальної адаптації таких дітей.

Методи дослідження враховували аналіз і узагальнення наукових джерел, що висвітлюють специфіку психоемоційних порушень та чинники їх виникнення у дітей з ООП, порівняльний аналіз ефективності різних профілактичних програм, синтез теоретичних положень та абстрагування для визначення загальних закономірностей емоційного розвитку дітей за умов підвищеного стресу та сенсорної вразливості.

Результати показали, що психоемоційні розлади у дітей з ООП детерміновані різними чинниками (біологічними, психологічними, соціальними та освітніми), виявляються у формі емоційної лабільності, тривожності, дратівливості, порушень поведінки, соматичних реакцій та труднощів соціальної адаптації.

Визначено, що ефективність профілактики зумовлюється раннім виявленням ризиків, безперервністю супроводу, адаптацією освітнього середовища, екологічністю емоційних та сенсорних умов, мультидисциплінарною взаємодією фахівців і сім'ї.

Запропонована програма профілактики передбачає чотири етапи: діагностико-аналітичний, превентивно-розвивальний, підтримувально-педагогічний та моніторингово-корекційний, що у сукупності забезпечують системне зниження ризиків, розвиток навичок саморегуляції та підвищення адаптації.

За результатами наукового дослідження зроблено висновок, що інтегрована профілактична система за участі педагогів, сім'ї та психолога значно зменшує емоційний дистрес, попереджає розвиток складних емоційних порушень, підвищує залученість дитини до навчання та сприяє гармонійному розвитку. Перспективними визначено подальше емпіричне вивчення динаміки стану дітей після впровадження програм та розробку

стандартизованих критеріїв оцінки профілактичних втручань.

Ключові слова: психоемоційні розлади; діти з особливими освітніми потребами; профілактика; емоційна саморегуляція; адаптація; психолого-педагогічний супровід.

Abstract. The article reveals the features of the prevention of psychoemotional disorders in children with special educational needs.

The purpose of the article is to determine effective ways to prevent psychoemotional disorders in children with special educational needs and to substantiate practical recommendations for teachers and parents regarding the organization of the environment and the implementation of preventive measures aimed at increasing the emotional stability and social adaptation of children.

The research methods took into account the analysis and generalization of scientific sources that highlight the specifics of psychoemotional disorders and the factors of their occurrence in children with special educational needs, a comparative analysis of the effectiveness of various preventive programs, a synthesis of theoretical provisions and abstraction to determine the general patterns of the emotional development of children under conditions of increased stress and sensory vulnerability.

The results showed that psycho-emotional disorders in children with special educational needs are determined by various factors (biological, psychological, social and educational), manifest themselves in the form of affective instability, anxiety, irritability, behavioral disorders, somatic reactions and difficulties in social interaction.

It was determined that the effectiveness of prevention is determined by early identification of risks, continuity of support, adaptation of the educational environment, environmental friendliness of emotional and sensory conditions, multidisciplinary interaction of specialists and the family.

The proposed prevention program provides for four stages: diagnostic and analytical, preventive and developmental, supportive and pedagogical and monitoring and correctional, which together ensure a systematic reduction in risks, the development of self-regulation skills and increased adaptation.

The results of the scientific study concluded that an integrated preventive system with the participation of teachers, family and psychologist significantly reduces emotional distress, prevents the development of complex emotional disorders, increases the child's involvement in learning and promotes harmonious development. Further empirical study of the dynamics of children's condition after the implementation of programs and the development of standardized criteria for evaluating preventive interventions were identified as promising.

***Key words*:** psycho-emotional disorders; children with special educational needs; prevention; emotional self-regulation; adaptation; psychological and pedagogical support.

Актуальність дослідження. Проблема профілактики психоемоційних розладів у дітей з особливими освітніми потребами (ООП) є надзвичайно актуальною у сучасних умовах. Діти з ООП мають підвищену чутливістю до стресу, труднощі самоконтролю та адаптації до соціального середовища. У сучасному українському контексті ця проблема загострилася через численні соціальні та кризові чинники, включно з воєнними діями, переселенням сімей, змінами освітнього процесу та обмеженим доступом до психологічної підтримки.

Наукові дослідження свідчать, що діти, які пережили травмівні події або перебувають у постійній ситуації стресу, частіше демонструють порушення емоційного контролю, проблеми у взаємодії з однолітками та зниження навчальної мотивації (Верич & Рень, 2023).

Своєчасна профілактика психоемоційних розладів є не лише засобом підвищення якості життя дитини, а й запобігає формуванню більш складних психічних і поведінкових проблем у майбутньому. Це, своєю чергою, має соціальне та освітнє значення: сприяє адаптації дітей у навчальних закладах, підтримує розвиток позитивних взаємин із ровесниками та педагогами, підвищує рівень соціальної включеності.

Отже, дослідження та впровадження ефективних профілактичних заходів у системі освіти та соціального середовища є надзвичайно актуальними, що обумовлює потребу у науково обґрунтованих рекомендаціях для педагогів, батьків та фахівців психологічної підтримки.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблема профілактики психоемоційних розладів у дітей є досить поширеною з-поміж досліджень українських та зарубіжних науковців (Кісарчук, Омельченко, Лазос, Литвиненко, & Царенко, 2015; Розова, & Шкребтієнко Л., 2025; Waddell, McEwan, Peters, & Hua, 2007 та ін.), що зумовлено зростанням кількості дітей з травмівним досвідом, коморбідними порушеннями розвитку та інтенсифікацією стресових факторів соціального середовища. У найновіших дослідженнях наголошується (К. Бужинецька, О. Вовченко, Н. Компанець, І. Остапів, Л. Прохоренко,

R. McGovern, A. Balogun-Katung, B. Artis та ін.), що психоемоційні порушення у дітей з ООП мають мультифакторну детермінацію: біологічні (нейрофункціональні дисфункції), психологічні (дефіцити емоційної регуляції, слабкість виконавчих функцій), соціальні (дефіцит підтримувальних взаємодій, експозиція до стресу) та освітні (неадекватні умови навчання) чинники взаємодіють і підсилюють одне одного.

У науковій психологічній літературі термін «профілактика» визначається як система заходів, спрямованих на попередження виникнення психічних порушень, збереження психічного здоров'я та підвищення стресостійкості. Вона враховує первинну (запобігання виникненню проблем), вторинну (запобігання ускладнень у людей з уже наявними проблемами) та третинну (запобігання інвалідності при хронічних захворюваннях) профілактику (Singh, Kumar, & Gupta, 2022).

У зарубіжних дослідженнях (A. Beck, M. Rutter, S. Hobfoll) профілактика психоемоційних розладів розглядається через призму когнітивно-поведінкових, травма-орієнтованих та резилієнс-підходів. Доведено, що рання профілактика знижує ризик хроніфікації невротичних станів і значно скорочує подальші витрати на лікування та реабілітацію. У наукових дослідженнях обґрунтовано, що проактивні, а не реактивні, інтервенції в рази підвищують ефективність підтримки дітей із груп ризику (McGovern, Balogun-Katung, Artis et al., 2024).

Українські дослідники, зокрема О. Вовченко, С. Верич, Л. Прохоренко, Л. Рень та ін. роблять акцент на системності профілактики у зв'язку з особливостями середовища: профілактичні програми ефективні лише тоді, коли інтегрують педагогічні, сімейні та психологічні впливи, а також працюють не лише з дитиною, а з її найближчим соціальним оточенням. Згідно з сучасними системними моделями (bio-psycho-social) профілактика повинна бути не епізодичною, а операційно вбудованою в освітній процес і щоденні діяльнісні практики дитини.

Окремий напрям досліджень присвячено використанню VR/AR, імерсивних та ігрових середовищ у профілактиці психоемоційних порушень (Андруник & Кривошия, 2024). Емпіричні дані свідчать про те, що керовано-дозовані

віртуальні експозиції емоціогенних ситуацій у поєднанні з психоедукацією та поведінковим тренуванням істотно підсилюють навички саморегуляції у дітей з когнітивними та емоційно-вольовими порушеннями.

Підсумовуючи, можна зазначити, що наявний обсяг досліджень демонструє перехід від лінійних і реактивних моделей профілактики до комплексних, контекстно-діяльнісних та досвідозалежних підходів, де ключовою ланкою виступає не окрема техніка, а системно організоване середовище розвитку, яке превентивно модерує емоційні стани та поведінкові реакції дітей з ООП.

Метою статті є визначення ефективних шляхів профілактики психоемоційних розладів у дітей з особливими освітніми потребами та розробка програми профілактики психоемоційних розладів у дітей з ООП. Дослідження спрямовано на створення умов, що сприяють емоційній стабільності, соціальній адаптації та гармонійному розвитку дітей із ООП.

Методи дослідження. У процесі наукового дослідження застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, які дали можливість здійснити глибокий теоретичний аналіз проблеми профілактики психоемоційних розладів у дітей з ООП: аналіз і узагальнення літературних джерел – для систематизації сучасних даних про психоемоційні порушення у дітей з ООП, визначення основних факторів ризику та ефективних профілактичних програм; порівняння та синтез інформації – для зіставлення результатів різних практичних і методичних досліджень та виділення найбільш дієвих підходів до профілактики психоемоційних розладів; абстрагування – для визначення загальних закономірностей психоемоційного розвитку дітей з ООП незалежно від конкретних умов навчання та соціального середовища.

Результати дослідження. Психоемоційні розлади – це група порушень психічного функціонування, що виявляється у стійких та клінічно значущих змінах емоційних станів, зміни настрою, процесів емоційної регуляції та афективних реакцій, які супроводжуються когнітивними, поведінковими та соматичними симптомами і призводять до зниження адаптації, обмеження навчальної, соціальної та особистісної активності. Вони можуть формуватися як результат органічних уражень центральної нервової системи, генетичних та

обмінних порушень, нейрофізіологічних дисфункцій, сенсорних порушень (зору, слуху, сенсорна гіпер- або гіпочутливість), впливу психосоціальних стресорів, травмівного досвіду, порушення механізмів емоційної саморегуляції та можуть виявлятися у тривожних, депресивних, стрес-індукованих, соматоформних та адаптаційних розладах (Класифікація психоемоційних розладів на основі МКХ-11 / DSM-5).

У дітей з ООП психоемоційні розлади мають низку специфічних особливостей. Серед ознак психоемоційних розладів можна визначити такі:

– емоційні прояви (підвищена тривожність перед навчальними, соціальними чи сенсорними ситуаціями; часта плаксивість; дратівливість; емоційна нестабільність; страх новизни; емоційне «застигання» або емоційна відстороненість; фобії та ін.);

– поведінкові прояви (уникання контактів, ізоляція, відмова від участі в активностях; агресивні або аутоагресивні реакції на стресс; стереотипні дії як спосіб зниження напруги; регрес у навичках під час тривалого стрессу та ін.);

– когнітивні прояви (зниження концентрації уваги, уповільнення мисленнєвих процесів; труднощі запам’ятовування; труднощі у прийнятті рішень; труднощі в засвоєнні навчального матеріалу та ін.);

– соматичні прояви (головний біль; нудота; біль у животі; тахікардія; порушення сну та аппетиту; функціональні розлади без медичного пояснення);

– соціальні прояви (труднощі адаптації у школі, закладі дошкільної освіти; конфлікти з однолітками; зниження залученості в навчальну та ігрову взаємодію та ін.).

Згідно із зазначеним система профілактики психоемоційних розладів у дітей з ООП має бути багаторівневою, інтегрувати педагогічні, психологічні та соціальні впливи і будуватись на принципах:

– раннього виявлення (систематичне спостереження за станом дитини, регулярний скринінг і фіксація змін у поведінці);

– безперервності і наступності підтримки (планування превентивних заходів не як одноразових, а як інтегрованої, постійно діючої системи в освітньому процесі);

– індивідуалізації та адаптації (добір методів і умов середовища з урахуванням когнітивних, сенсорних і комунікативних можливостей дитини);
– екологічності та безпечності (оптимізація сенсорного, емоційного та соціального середовища (структурованість, передбачуваність, мінімізація тригерів));
– мультидисциплінарності (скоординована участь педагогів, психолога, логопеда, реабілітолога та родини).

Метою програми профілактики психоемоційних розладів дітей з ООП є зниження ризику розвитку психоемоційних розладів та підвищення соціальної адаптації дітей з ООП в освітньому середовищі.

Відповідно до мети було окреслено завдання програми:
– навчити дитину базових навичок емоційної регуляції;
– попередити сенсорне та соціальне перевантаження;
– сформувати стійкі моделі безпечної поведінки під час стресу;
– підвищити залученість батьків і педагогів до підтримки.

Програма профілактики психоемоційних розладів у дітей з ООП складається з таких етапів:

Етап I. Діагностико-аналітичний, що спрямований на скринінг емоційного стану (чек-листи, спостереження); визначення тригерів і вразливих зон; формування індивідуальних профілів ризику.

Етап II. Превентивно-розвивальний (розиток емоційної грамотності: називання, розпізнавання, вербалізація емоцій; навчання навичкам регуляції (дихання, заземлення, тайм-аут, сенсорні паузи, місця саморегуляції); соціальні історії та рольові ігри для соціальної адаптації).

Етап III. Підтримувально-педагогічний (адаптація розкладу, навантаження та комунікації; впровадження «передбачуваних сценаріїв» (візуальні розклади, правила безпеки); робота з батьками (психоедукація, навчання домашнім технікам підтримки); супровід педагогів (консультації, алгоритми реагування на стресові прояви).

Етап IV. Моніторинговий та корекційний (повторна оцінка психоемоційних проявів, аналіз ефективності заходів, корекція плану заходів).

Очікувані результати профілактики психоемоційних розладів у дітей з ООП полягають у: знятті психоемоційної напруги; поліпшенні емоційного самопочуття; подоланні негативних емоційних станів (страхів, тривожності, агресивності); розвитку довільної саморегуляції емоційних станів; оволодінні засобами і прийомами вираження емоцій, почуттів у формах, прийнятих в суспільстві.

Отже, запропоновану програму психоемоційних розладів у дітей з ООП спрямовано на комплексне зниження ризику виникнення емоційних порушень та формування навичок ефективної емоційної саморегуляції. Вона поєднує діагностико-скринінгові заходи, превентивно-розвивальні тренінги, підтримку педагогічного середовища та активне залучення родини, що забезпечує цілісну систему підтримки дитини.

Реалізація програми дає можливість: своєчасно виявляти ознаки психоемоційного дистресу; навчити дітей стратегіям регуляції емоцій та поведінки; мінімізувати вплив сенсорних і соціальних стресорів; підвищити рівень адаптації до навчального середовища та соціальних взаємодій.

Програма є ефективним інструментом комплексної профілактики, що сприяє покращенню психологічного та соціального благополуччя дітей з ООП, підвищує їхню участь у навчальній діяльності та створює передумови для подальшого гармонійного розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі теоретичного аналізу наукових джерел визначено, що психоемоційні розлади у дітей з особливими освітніми потребами мають мультифакторну природу та посилюються в умовах тривалого стресу й недостатньої психологічної підтримки. Ефективність профілактики зумовлюється раннім виявленням ризиків, системністю впливів, інтеграцією педагогічних, сімейних і психологічних заходів, а також врахуванням когнітивних, сенсорних та особистісних особливостей дитини. Запропоновану програму профілактики спрямовано на формування навичок емоційної саморегуляції, зниження ризику розвитку емоційних порушень та соціальну адаптацію дітей з ООП. Її багаторівнева, комплексна структура забезпечує цілісну підтримку дитини на

всіх етапах освітньої взаємодії.

Перспективи подальших досліджень полягають у: вивченні динаміки психоемоційних проявів у дітей з ООП після впровадження превентивних заходів; розробленні індикаторів оцінки результативності профілактичних інтервенцій у шкільному та сімейному середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андруник, В., & Кривошия, М. (2024). Дослідження технології віртуальної реальності для підтримки психічного здоров'я. *Herald of Khmelnytskyi National University. Technical Sciences*, *335*(3(1), 115–119. https://doi.org/10.31891/2307-5732-2024-335-3-16
2. Верич, С.В., & Рень, Л.В. (2023). Корекція негативних емоційних станів дітей з особливими освітніми потребами як чинник мотивації їх навчально-пізнавальної діяльності в умовах воєнного стану. *Вісник Національного університету Чернігівський колегіум імені Т Г Шевченка*. 179(23):14-18. DOI:10.58407/visnik.232303
3. Кісарчук, З. Г. (ред.). (2015). *Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник* / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко, & Л. Г. Царенко. Київ: ТОВ «Видавництво «Логос».
4. Компанець, Н.М. (2023). *Психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями емоційно-вольової сфери:* Науково-методичний посібник. Київ: Актуальна освіта. 120 с.
5. Остапів, І.Л. (2024). Вплив емоційних та поведінкових розладів на якість життя дитини. *Медсестринство.* 1. 175–178. DOI 10.11603/2411-1597.2024.1.14674
6. Пророк, Н. В. (ред.). (2022). *Психологічна допомога дітям в умовах воєнного стану: довідник вихователів дошкільних навчальних закладів і вчителів загальноосвітніх навчальних закладів* (Н. В. Пророк, С. Т. Бойко, О. В. Гнатюк, О. І. Купрєєва, В. І. Полякова, О.А. Столярчук, Л. Г. Царенко, & О. Ю. Чекстере). Київ. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733084/1/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%281%29_2022.pdf
7. Розова, Т., & Шкребтієнко, Л. (2025). Переживання стрессу у дитячому віці: причини та шляхи подолання. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*, 52(1). 80–86.
8. UNICEF. (2024). *Життя дітей під час війни*. Україна. http://surl.li/mloum
9. McGovern, R., Balogun-Katung, A., Artis, B. et al. (2024). The Effectiveness of Preventative Interventions to Reduce Mental Health Problems in at-risk Children and Young People: A Systematic Review of Reviews. *J of Prevention*. 45, 651–684. https://doi.org/10.1007/s10935-024-00785-z
10. Singh V, Kumar A, & Gupta S. (2022). Mental Health Prevention and Promotion-A Narrative Review. *Front Psychiatry*. Jul 26;13:898009. Doi:10.3389/fpsyt.2022.898009. PMID: 35958637;

PMCID: PMC9360426.

11. Waddell, Charlotte & McEwan, Kimberley & Peters, Ray & Hua, Josephine & Garland, Orion. (2007). Preventing Mental Disorders in Children: A Public Health Priority. *Canadian journal of public health. Revue canadienne de santé publique.* 98. DOI:10.1007/BF03403707

REFERENCES

1. Andrunyk, V., & Kryvoshyia, M. (2024). Doslidzhennia tekhnolohii virtualnoi realnosti dlia pidtrymky psykhichnoho zdorovia [Research into virtual reality technology for mental health support]. Herald of Khmelnytskyi National University. Technical Sciences, 335(3(1), 115–119. https://doi.org/10.31891/2307-5732-2024-335-3-16. [in Ukrainian]

2. Verych, S.V., & Ren, L.V. (2023). Korektsiia nehatyvnykh emotsiinykh staniv ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy yak chynnyk motyvatsii yikh navchalno-piznavalnoi diialnosti v umovakh voiennoho stanu [Correction of negative emotional states of children with special educational needs as a factor in motivating their educational and cognitive activities under martial law]. Visnyk Natsionalnoho universytetu Chernihivskyi kolehium imeni T H Shevchenka. 179(23):14–18. DOI:10.58407/visnik.232303. [in Ukrainian].

3. Kisarchuk, Z. H. (red.). (2015). Psykholohichna dopomoha postrazhdalym vnaslidok kryzovykh travmatychnykh podii: metodychnyi posibnyk [Psychological assistance to victims of crisis traumatic events: a methodological guide]. / Z. H. Kisarchuk, Ya. M. Omelchenko, H. P. Lazos, L. I. Lytvynenko, & L. H. Tsarenko. Kyiv: TOV «Vydavnytstvo «Lohos». [in Ukrainian].

4. Kompanets, N.M. (2023). Psykholoho-pedahohichnyi suprovid ditei z porushenniamy emotsiino-volovoi sfery: Naukovo-metodychnyi posibnyk [Psychological and pedagogical support of children with emotional and volitional disorders: Scientific and methodological manual]. Kyiv: Aktualna osvita. 120 s. [in Ukrainian].

5. Ostapiv, I.L. (2024). Vplyv emotsiinykh ta povedinkovykh rozladiv na yakist zhyttia dytyny [The impact of emotional and behavioral disorders on a child's quality of life]. Medsestrynstvo. 1. 175–178. DOI 10.11603/2411-1597.2024.1.14674. [in Ukrainian].

6. Prorok, N. V. (red.). (2022). Psykholohichna dopomoha ditiam v umovakh voiennoho stanu: dovidnyk vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv i vchyteliv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [Psychological assistance to children in martial law conditions: a guide for educators of preschool educational institutions and teachers of general educational institutions]. (N. V. Prorok, S. T. Boiko, O. V. Hnatiuk, O. I. Kuprieieva, V. I. Poliakova, O.A. Stoliarchuk, L. H. Tsarenko, & O. Yu. Chekstere). Kyiv. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733084/1/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%281%29_2022.pdf/. [in Ukrainian].

7. Rozova, T., & Shkrebtiienko, L. (2025). Perezhyvannia stressu u dytiachomu vitsi: prychyny

ta shliakhy podolannia [Experiencing stress in childhood: causes and ways to overcome it]. Visnyk Kyivskoho instytutu biznesu ta tekhnolohii, 52(1). 80–86. [in Ukrainian].

8. UNICEF. (2024). Zhyttia ditei pid chas viiny [Children's lives during war]. Ukraina. http://surl.li/mloum. [in Ukrainian].

9. McGovern, R., Balogun-Katung, A., Artis, B. et al. (2024). The Effectiveness of Preventative Interventions to Reduce Mental Health Problems in at-risk Children and Young People: A Systematic Review of Reviews. *Journal of Prevention*. 45, 651–684. https://doi.org/10.1007/s10935-024-00785-z. [in English].

10. Singh, V, Kumar, A, & Gupta, S. (2022). Mental Health Prevention and Promotion-A Narrative Review. *Front Psychiatry*. Jul 26;13:898009. Doi:10.3389/fpsyt.2022.898009. PMID: 35958637; PMCID: PMC9360426. [in English].

11. Waddell, Charlotte & McEwan, Kimberley & Peters, Ray & Hua, Josephine & Garland, Orion. (2007). Preventing Mental Disorders in Children: A Public Health Priority. *Canadian journal of public health. Revue canadienne de santé publique.* 98. DOI:10.1007/BF03403707[in English].

Матеріал надійшов до редакції 5.07.2025 р.

УДК: 376.3:159.922.7-053.4

Наталія Бабич,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

n.babych@kubg.edu.ua

ORCID https://orcid.org/0000-0001-8923-8960

Scopus Author ID: 57226622376

Researcher ID https://www.researchgate.net/profile/Babych-Nataliia

Катерина Тичина,

кандидат психологічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

k.tychyna@kubg.edu.ua

ORCID https://orcid.org/0000-0002-3072-0450

Scopus Author ID: 57226619397

Researcher ID https://www.researchgate.net/profile/Tychyna-Kateryna